

A TELEVÍZIÓ OKTATÓ MŰSORÁNAK DIDAKTIKAI ÉS NEVELÉSI FUNKCIÓI

Dr. NAGY ANDOR

Szuperszónikus repülők hasítják az eget, az elektromos számológépek bonyolult műveleteket végeznek, az atomenergiával hajót hajtanak, bepillant a kamera a hold titkaiba, sétát tesz az ember az úrben...

Az emberiség tekintélyes része csak a legalapvetőbb praktikus ismeretekkel rendelkezik, embermilliók nem tudnak írni és olvasni, tömegek élnek szinte állati sorban, teljes szellemi sötétségben, tudatlanságban, elmaradottságban...

S mindezek a képek korunkat, a máát jellemzik. Az élet egyre nagyobb feladatok elé állítja az embert, mondhatni mértani haladvány formájában növekszik a világról alkotott ismeretanyag, mit el kell sajátítani. A fejlődés szükségessé teszi, hogy az ember állandóan képezze magát, hiszen az a tudásanyag, mellyel az apák rendelkeztek, a fiak számára csekélynek bizonyul. „Korunkban nemcsak olyan intézmények és eszközök után kell néznünk, amelyek az emberek számára lehetségessé teszik a tanulást, hanem olyanok után is, amelyek a tanulást a tömegek számára elkerülhetetlenné teszik” [1]. Az iskolának *meg kell tanítani* az embereket *tanulni*, hiszen egyes kutatók szerint pl. egy ma végzett mérnök szaktudása cca. 20 évig teszi őt alkalmassá arra, hogy hivatását gyakorolja, ami egyben azt is jelenti, hogyha közben nem képezi magát — ami szinte elképzelhetetlen, hiszen az élet kényszeríti, hogy képezze magát — elveszti mérnöki képzettségét.

A probléma bonyolultságát növeli az a tény is, hogy az iskola sem tudja már tananyagába sűríteni a szükséges ismereteket, illetve arra kényszerül a pedagógus, hogy azonos tanítási idő alatt az eddigieknél több ismeretet adhasson át tanítványainak. Új módszerek alkalmazásával *könnyebben, gyorsabban*, de ugyanakkor *hatásosabban* kell tanítania. Másrészt az ún. „hagyományos” tanítási eszközök és módszerek nem képesek a megnövekedett feladatokat maradéktalanul kielégíteni [2]. „Új didaktikát az új iskolának!” jelszótól visszhangzik a világ. Az oktatás szükségyszerű korszerűsödése mellett új oktatási eszközök és segédeszközök is helyet kérnek maguknak az iskolában.

W. Schramm [3] az oktatási eszközöket négy „nemzedékre” osztja. Az első nemzedékhez tartoznak a gépek feltalálása előtt alkalmazott eszközök, a képek, térképek, kéziratok, grafikus ábrák, kiállítási modellek, falitáblák, bemutatások, dramatizálások...

A második nemzedék a gépet — oktatási szempontból — arra használta fel, hogy Gutenberg találmánya segítségével sokszorosította a kéziratokat, rajzokat (tankönyvek, olvasókönyvek, nyomtatott tesztek).

A harmadik nemzedék a XIX—XX. század tudományos és technikai eredményeit használja fel az iskolai oktatás céljaira, illetve az emberi látás és hallás távlatainak kiterjesztésére (fényképek, diapozitívek, diafilmek, némafilmek, hangfelvételek, rádió, hangosfilmek és televízió).

A negyedik nemzedékbe tartozó oktatási eszközöknél a közlés az ember és a gép közötti érintkezés alapján történik. (A programozott egyéni tanulás erősen átalakítja a hagyományos oktatási folyamatot, a nyelvi laboratóriumok lehetővé teszik, hogy a tanulók úgy gyakorolják a nyelvet, hogy hallják a saját hangjukat is és összehasonlíthassák a nyelvtanáréval.) *Schramm* szerint erre a „generációra” az jellemző, hogy a tanuló nem a pedagógussal, hanem egy géppel van közvetlen kapcsolatban, de a „távpedagógia” ebben a formájában is a pedagógus játssza a vezető szerepet, aki beprogramozza a gépet.

A harmadik nemzedékhez tartozó *hangosfilmet* és *televíziót* különösen jelentősnek tartja *Schramm* az iskolai munka szempontjából. Úgy véli, hogy ezek az eszközök kevésbé elvontak, mint a könyv és a tanulók számára könnyebbé teszik a közvetlen tapasztalás és tanulmány tárgya közti kapcsolatteremtést. A közvetlen tapasztaláshoz való közelség, a nagy megjelenítő erő a magyarázata a tanulóban felkeltett eleven érdeklődésnek.

Az új iskolának célkitűzései között ott szerepel az is, hogy a tanuló a gondolkodást összekapcsolja az aktív kutató-, megismerő munkával, a megfigyeléseket pedig manipuláló tevékenységgel. A szemléltető oktatás a valóság még jobb megismerését valósítja meg, melynek kiváló eszköze a film és a televízió.

A film didaktikai jelentőségét leginkább technikai lehetőségeiben látjuk. A film képes pl. bevenni az iskolába azoknak a tárgyaknak, jelenségeknek eleven dinamikus képeit, melyekhez nem férhetnének hozzá a tanulók. Az így szerzett élmények, ismeretek is gazdagítják a tanuló érzelmvilágát, látókörét.

A televízió a filmnél is többre képes. Valamennyi univerzális, audiovizuális eszközt magába egyesíti. Alkalmaz filmet, diát, fényképet, rajzot, térképet, makettet, zenét, zajt, zörejt, monológot, dialógot... Ezért vélekednek egyre többen úgy, hogy a televízió jelenti a könyvnyomtatás óta a legnagyobb segítséget az oktatás, az iskola fejlődésében.

Szükséges azonban ilyen összefüggésben is, hogy rámutassunk arra a tényre, hogy bár rendkívül hasznosnak tartjuk a televíziót az oktatásban és nevelésben, nem túlozhatjuk el annak jelentőségét. A kül- és belöldi tapasztalatok egyaránt azt mutatják, hogy nem pótolhatja egyetlen technikai eszköz sem a *pedagógus egyéniségének* a gyermekre való hatását. Egy-egy osztályban tanuló különböző felkészültségű, neveltségű, érdeklődésű, szorgalmú, vérmérsékletű stb. tanulóhoz alkalmazkodó nevelőt nem képes soha, semmilyen eszköz eredményesen pótolni. Azon a nézeten vannak az iskolák tanárai is, hogy „a televízió nem helyettesíthet egy jó osztálytanárt, a tv csak a közvetlen oktatás tökéletesítésének

eszköze és ezen oktatás értékes segítőeszközét jelenti. Elismerik, hogy a televízió minden más eszköznek felette áll a gyermek tanulásra való ösztönzésében és a gondolatoknak és tényeknek a gyerekek felé való tolmácsolásában, de ezek elvégeztével a többi az osztálytanár dolga” [4, 5].

Tanár nélkül tehát nem lehetséges eredményes oktatás!

Helytelen lenne azt a következtetést is levonni, hogy ezek után elvetjük az ún. tradicionális auditív, illetve vizuális eszközöket, sőt a hangosfilmet is, mert a televízió átveszi mindezek szerepét. Látna a tv didaktikai jelentőségét is, azon a véleményen vagyunk, hogy a talán legrégebben használt eszköz: a *tábla* is nagyon sokáig fogja még szolgálni az oktatást.

A televízió szerintünk akkor éri el célját, ha eredményesebbé teszi a hagyományos oktatást.

Dr. Fleming professzor a televíziónak három didaktikai fő funkcióját különbözteti meg:

1. Közelebb hozni a tanuláshoz a valóságnak azokat a megnyilvánulásait, melyek az iskolába más módon nem kerülhetnek be.
2. A tanulók érdeklődésének felkeltése.
3. A tanulók megfigyelőképességének, aktivitásának, fantáziájának, gondolkodási készségének fejlesztése [6].

Az első funkció *szemléletességgel*, a második *motivációval*, míg a harmadik a *fejlesztéssel* függ össze.

A televízió szemléletessége rendkívül előnyös didaktikai szempontból is. Jellemző, hogy pl. *Tanner J.* épp a szemléltetésben látja a televízió legfontosabb didaktikai funkcióját: „A televízió legnagyobb haszna akkor fog majd érvényesülni — írja tanulmányában —, ha okosan és kellő értékeléssel használjuk ki a szemléltetés terén benne rejlő lehetőségeket, ha megnöveljük vele a szükséges verbalizálás érthetőségét és meggyőző erejét” [7].

A televízió segíti kiszélesíteni a látókör határait, kiszabadítja a tanárt, és a tanulót az osztályteremből, eljuttat messzi vidékre is, anélkül, hogy a tantermet elhagynánk. Fogva tartja a tekintetet — a tárgyak kifejezően premier planban jelennek meg, elősegíti az anyag logikus kifejtését. Nem véletlen, hogy a kísérletező tárgyaknál — főleg a természet-tudományok oktatásánál — használják a televíziót legeredményesebben. A televíziónak az az előnye is megvan, hogy a nézők — szinte bármilyen sokan is vannak — az első sorból láthatják pl. a kísérletet. Hiszen elméletileg annyi vevőkészüléket helyezhetünk el az osztályban, amennyit akarunk. Bemutathatók a veszélyes, illetve nagyon költséges kísérletek is, melyekre különben egy iskola sem lenne képes.

A *motiváló* funkción azt értjük, hogy a televízióban látottak gyakran felszólítás nélkül is arra ösztönzik a tanulókat, hogy könyvet vegyenek kezükbe, illetve, hogy vállalkozzanak olvasásra, kutatásra, tevékenységre. Ide soroljuk a szülőknek a tanulásra irányuló motiválását is. Sok szülő ugyanis a televízióból értesül arról, hogy mi mindent tanítanak gyermekeiknek az iskolában. Így döbben rá arra, hogy milyen hiányos az ő tudása! A következő lépés ezután, hogy könyvet vesz a kezébe, és beiratkozik

valamilyen iskolába a szülő is. A motívum szerepéhez tartozik a televíziós tanár személyisége is. A kedves, megnyerő, jó előadókészségű tanár erősíti a tanulók motiválását.

A *fejlesztő jelleggel* kapcsolatban főleg a megfigyelőkészség, gondolkodókészség fejlesztését emeljük ki. Különböző kísérletek során megállapították azt is, hogy igen jó szolgálatot tesz a televízió pl. az olyan gyermekek esetében, akiknek az olvasásnál vannak nehézségeik, illetve akiknek fantáziáját nem serkenti az olvasás. A televízió ezeknél a tanulóknál eredményesebbnek látszik a készségfejlesztés vonatkozásában is, mint az olvasás. A kérdés másik oldala viszont az, hogy a tv megtanítja az ilyen gyermekeket az olvasás technikájára, hozzászoktatja az olvasás élvezetéhez, felkelti a tanulóban az olvasás iránti vágyat.

Az érdekesítő televízióműsorok aktivizálják a tanulókat a nagyobb tudás megszerzésére, a világ megismerésére, a jelenségek megértésére. Mindemellett az oktató televízió szerepköréhez tartozik tanulóink lelki-világának formálása, szépérzékük fejlesztése, helyes magatartásra, viselkedésre nevelése stb. is.

Az oktató televízió — *Schramm* szerint — egy összefüggő közlési eszközre támaszkodva hozzá tud járulni a következő alapvető problémák megoldásához:

1. A kisgyermek érésének gyorsítása a valóság *szervezésének*, az okság fejlődésének irányításában.
2. A serdülőknél a *racionalizáció* és a szocializáció fejlesztése, a jelképek kezelésének képessége és az időtlen viszonyok.
3. A felnőtteknél csökkentené a távolságot a *gyakorlati* típusú intelligenciák (melyek szabályaikat a gyakorlatból merítik) és a *formális* típusú intelligenciák között (melyek fogalmakra és elvonásokra támaszkodnak).
4. A fejlődésben levő közösségeknél az emberi észjárások és kapcsolatok *globális átalakítási technikájának kidolgozása* [8].

A televíziónak az oktatásban való felhasználására számos lehetőség kínálkozik. Az iskolatelevíziókat vizsgálva különböző típusokat ismerhetünk meg. A külföldi iskolatelevíziós szakirodalomban olvashatunk olyan oktató műsorokról, melyeket *közvetlen vagy levelező oktatás* egészít ki.

A magyar iskolatelevízió tárgyalásánál a gyermekeknek szánt adásokban látni fogjuk, hogy az az *iskolai oktatásra épít*. Ez esetben a televíziós oktatás a *közvetlen oktatás kiegészítője*.

Míg a harmadik változata a televízió oktatási felhasználásának azokban az országokban is megtalálható, melyekben nincs iskolatelevízió. Az oktatás *demonstratív segédeszközként* főleg a felsőoktatásban alkalmazták a televíziót igen nagy eredménnyel.

Vizsgáljuk meg ezek után az oktató-nevelő televízió szerepét külföldön, hazánkban és nézzük meg felhasználási lehetőségeit a felsőoktatásban.

Az oktató televízió külföldön

Televízió az iskolában

A II. világháború befejezése után az igen csekély anyagi veszteség tette lehetővé Amerika számára, hogy megkezdjék az igen költséges iskolatelevíziós kísérleteket, melyeket siettetett a tanterem és nem utolsósorban a tanár — főleg a természettudományokat tanító és a nyelvtanárhiány [9]. A számítások azt mutatták, hogy kifizetőbb az iskolatelevízió széles körű alkalmazása, mint a tanár, illetve tanteremhiány pótlása. A kísérletek összegét részben a különböző (pl. Ford) alapítványok, részben a reklámdíjak fedezték. A sugárzott leckék között ugyanis könyveket, biztosítást, élelmiszereket, sportegyesületeket stb. propagáltak. 1948-ban kezdi meg működését Philadelphiában az első iskolatelevíziós adó, az amerikai iskolatelevízió debütálását mégis 1953 januárjával keltezik. Ekkor történt ugyanis Baltimore-ban, hogy egy sztrájk elvágta a külvárosi közlekedést, ami lehetetlenné tette, hogy a gyerekek iskolába mehessenek. Tulajdonképpen ekkor sugározták az első iskolatelevíziós órát.

1954-ben már nyolc pedagógiai programot sugárzó kereskedelmi televízió volt Amerikában, míg 1957-re ez a szám 24-re növekedett. 1958-ban az iskolatelevízió hallgatóinak száma cca. 12 millió volt. 1959-ben 43 adó sugárzott oktató műsort. 1960. július 1-én indította el 4,5 millió dollár kezdőtőkével a Ford-alapítvány a kimondottan iskolatelevíziós adásokat. Ebben az esztendőben Amerika 50 oktatási adója már 12 millió dolláros költségvetéssel működött. A repülőgépek segítségével sugárzott műsorokat 13 ezer alsó- és középiskola, valamint egyetem használta fel az oktatás kiegészítésére, a tantestület tehermentesítésére és a tantermek hiányosságából adódó problémák megoldására. Az 1950-es évektől egyébként 4 szervezet irányítja Amerikában a televíziós oktatást: Televíziós Oktatás Közös Tanácsa, Amerikai Nevelésügyi Tanács Televíziós Bizottsága, Rádió és Televízió Oktatási Szervezeteinek Nemzeti Szövetsége és a Nemzeti Televízió és Rádió Oktatási Központ.

Európában az *angol televízió* (BBC, ITS) volt a mintakép, mely 1947-től kísérletezett a következő formákkal: élőközvetítés, televíziós film, magyarázó tanár, illusztrált előadások, egy munkafolyamat bemutatása szakemberek által stb. Annak ellenére, hogy a Canterbury érsek úgy nyilatkozott, hogy „A televízió az iskolában katasztrófát jelent!”, egyre gyorsabban terjedt és az 50-es években számos európai ország számára jelentett példát. A BBC iskolai adását ma már több mint 3000 iskola veszi át rendszeresen. Eredeti helyszíni filmfelvételekkel és dramatizált jelenetekkel olyan tanulmányi élményeket nyújtanak ezek a műsorok, melyek a hagyományos oktatásban nem volnának megvalósíthatók. A tanár munkáját segíti azzal a televízió, hogy serkenti, aktivizálja a tanulók fantáziáját. Sok milliós példányban adnak ki a műsorokról az iskolák tanulói számára színes, illusztrált füzetet.

Franciaországban 1948-ban kezdődtek meg az iskolatelevíziós adások, melyeknek megszületését részben a tanulni vágyók számának gyors növekedése tette szükségessé. Jellemző, hogy még 1914 előtt 80 ezer gyermek

tanult a francia középiskolákban, ez a szám mintegy fél évszázaddal később 600 000-re növekedett.

A másik tényező, mely a televízió iskolai alkalmazását siettette, a francia iskolareform volt, mely az iskolai oktatás hatékonyabbá tételét célozta. A reform szellemében munkálkodó francia pedagógusok úgy vélekedtek, hogy „az audiovizuális technikai eszközöknek lehetővé kell tenniök az iskolai programok megjavítását, amelyek pillanatnyilag túlterheltek és helyettesíteniök kell azokat a pedagógiai módszereket, amelyek a részletekbe való túlzott belemélyedéssel túlfeszített memóriát követelnek a diáktól” [10].

A francia iskolatelevízió bevezetését és széles körű felhasználását lehetővé tette az a tény, mely szerint Napóleon óta egész Franciaországban ugyanaznap, csaknem ugyanabban az órában ugyanazt az anyagot tanítják az azonos típusú iskolákban.

A francia iskolatelevízió programját az Országos Pedagógiai Intézet készíti el. Azt tervezték, hogy 1967-ig a középiskolák alsóbb osztályaiban minden fontosabb tárgynál megvalósítják a teljes adást [11]. A francia iskolatelevízióknak nem a szaktanár helyettesítése a célja, hanem a tananyag leglényegesebb elemeinek *demonstrálása*.

Japánban 1953-ban állították fel az első ún. „nevelési” adót, 1965-re viszont már azt tervezték, hogy 89 adó fogja szolgálni a pedagógiai célokat. Ilyen vonatkozásban Japán minden államot megelőzve a legfejlettebb iskolarádióval és iskolatelevízióval rendelkező ország lett. Jellemző, hogy kétévenként világkonferenciát is rendeznek Tokióban a televízió pedagógiai felhasználásával kapcsolatban. Igen jó az oktatási, nevelési intézmények televíziós készülékkel való ellátottsága is. A következő statisztika az 1962 júniusi állapotokat tükrözi ugyan, de így is figyelemre méltó:

Az iskola neve	Az isk. száma	Tv-készülékek száma	%
Bölcsőde	7 319	4 900	67,5%
Óvoda	10 115	4 500	44,5%
Elemi iskola	26 741	22 100	82,8%
Középiskola	12 849	9 400	73,1%
Főiskolák, egyetemek nappali tag.	3 321	2 200	67,1%
esti, levelező tagozata	2 618	1 100	41,0%

A statisztikából világosan kitűnik, hogy az oktató-nevelő intézmények jóval több mint felében (62 963 intézmény közül 44 200 rendelkezik televíziós készülékekkel) már 1962-ben volt televíziós készülék. Főleg az elemi iskolák ellátottsága mutat igen kedvező képet. A nevelési programokat az Oktatásügyi Minisztérium az iskolákkal, a szülői tanácsokkal és a televíziós szakemberekkel készíti el és a következő időbeosztásban sugározzák: de. 7-től a felső iskoláknak, 11-től az óvodásoknak és általános iskoláknak, 13.30-tól a középiskoláknak. A televíziós ún. főprogram melletti *nevelési program* megoszlása a következő:

oktatás	79,4%
kultúra	19,3%
hírek	1,3%

1963-tól a II. adórendszer napi 8 órában ad oktatóműsort a különböző korú gyerekek számára. Az óvodás korúak oktatásához már a színes televíziót is felhasználják.

Kanadában — ahol 1954 óta elismert pedagógiai „munkaeszköz” a televízió, közel sincs olyan tanárhiány, mint Amerikában. A cél is más. Nem azt várják a televíziótól, amit a jó tanár maga is tud, hanem többet annál! A *vizualitás maximumára* kívánnak törekedni.

A *svéd* televízió 1957 őszén kezdte meg a pedagógiai jellegű kísérleti műsorainak sugárzását, az ennél lényegesen jelentősebb *olasz* televízió egy évvel később.

Olaszországban 1958 novemberétől minden munkanapon sugároznak iskolai műsort. Előbb érdekes délutáni programokat közvetített a tv a gyerekeknek, míg 1962-re az egész televíziós adási időszak közel egyharmadát (heti 38 óra) már pedagógiai műsorok töltötték ki. Főleg a 11—14 éves korcsoport, a három középiskolai osztálynak nyújt szinte teljes tananyagot. Ennek oka főleg az, hogy az olasz alkotmány szerint, bár a tankötelezettség 14 év, sokan nem folytatják tanulmányaikat az elemi iskola befejezése után, mert lakóhelyük közelében nincs középiskola és anyagi áldozatra képtelenek.

Olasz specialitásnak nevezhető az a tény is, hogy viszonylag kevés a lakásokban a televízió. Az adásokat „nyilvános helyeken” nézik nagyobb közösségben. Az ún. *nézőközpontokat* a helyi iskolai hatóságok szervezik meg, hol a televízió oktatómunkáját, illetve a televízió által tanultak jobb megértését egy humán és egy reálszakos tanár segíti. A televízió útján tanulók tanulmányi előmenetelét a helyi pedagógusok havi jelentései alapján ellenőrzik. Az ellenőrzést szolgálják a tanulókkal íratott speciális dolgozatok. A rendelkezések értelmében a tanfolyam befejezése után *vizsgát* is tehetnek a hallgatók. Az a tapasztalat, hogy ezeken a vizsgákon a televíziós tanulók általában megállják a helyüket. 1962-ben pl. a vizsgára jelentkezett tanulók 83 százaléka (7000) eredményes vizsgát tett az állami vizsgabizottság előtt. A sikeres vizsga érettséginek megfelelő oklevél elnyerését eredményezi. A gimnáziumot végzett tanulóknál a pályaválasztást segíti „*A tudomány küszöbén*” c. tanfolyam, mely az egyetemek anyagát és módszereit ismerteti meg a nézőkkel. Ezenkívül több más tanfolyam is szolgálja a tanulók oktatását Olaszországban.

Venezuelában, Dániában — hol szintén nagy a tanárhiány —, *Svájcban* és *Ausztriában* szintén az 50-es évek végén kezdték alkalmazni az iskolatelevíziót.

A szocialista és a szocializmust építő országokban érthető okokból csak az 1960-as években kezdhették meg kísérleteiket, illetve adásaikat az oktató televíziók.

A *Szovjetunió* Kommunista Pártja programjában mint feladat szerepel, hogy az iskolai oktató-nevelő munkában széles körben kell alkalmazni a legmodernebb technikai eszközöket: a filmet, a rádiót és a televíziót [12].

A Szovjetunióban „Az iskolák számára” c. műsorban azokat az anyag-
részeket dolgozzák fel, melyeket az iskolában nem tudnak kellően szem-
léltetni, illetve a televízió segítségével könnyebbnek látszik a megértésük.

Ilyen műsor pl. az V. osztálynak sugárzott „Egy nap Hellas ege
alatt”, mely az ókori görögök életét mutatja be, a VI. osztálynak sugárzott
„Egy középkori városban”, illetve „A reneszansz kultúrája és tudománya”
vagy a VII. osztálynak sugárzott „A dekabristák” c. gadagon szemléltetett,
dokumentumokra épített műsor.

„Ami nincs a tankönyvben” c. sorozat az iskolában tanult ismeretek
kiegészítését szolgálja. Ez a műsor önálló munkára is serkenti a tanulókat.
A végzett munkát a tanár ellenőrzi, értékeli, jutalmazza. 1965-ben meg-
kezdte rendszeres adásait a leningrádi iskolatelevízió is.

Igen fejlett iskolatelevízióval rendelkezik *Lengyelország*, mely 1961
márciusában kezdte meg működését, de az induláskor már ezer iskola
rendszeresen fel is használta. Dr. Fleming közlése szerint [13] ma már
valamennyi alapfokú, elemi és általános iskola, valamint líceum tervsze-
rűen használja fel az iskolatelevízió műsorát.

Csehszlovákiában 1962-től sugároznak pedagógiai jellegű műsorokat.
Külön műsort közvetítenek az óvodásoknak, melynek legfőbb célja: a be-
széd-készség fejlesztése, illetve a szókészlet gyarapítása; szórakoztatva
oktatják a napköziseket, az ifjúsági mozgalmi nevelést segítik a kisdobo-
sok műsorával... Az említetteken kívül műsort sugároznak az alapfokú
(9 éves) iskolák I., II. osztályaiba járó tanulóknak és a 15—18 éves
lányoknak.

Csehszlovákiában a tanítási órák menetébe nem épül be a televíziós
műsor megtekintése és feldolgozása, de a televízió és az iskola között füg-
getlenül ettől, igen szoros a kapcsolat [14].

A *Német Demokratikus Köztársaság* televíziója heti 5 alkalommal ad
különböző ismeretterjesztő műsort, melyhez szervesen tartozik a tv-
szabadegyetem is. Ez a tanfolyam jellegű televíziós sorozat lehetővé teszi,
hogy sikeres vizsga esetén 10 osztály elvégzéséről rendes iskolai bizonyít-
ványt kaphassanak a hallgatók. Eredményesen használják fel az iskolák
a televízióban bemutatott útifilmeket is [15].

Az iskolatelevízió, mint a pedagógus-továbbképzés eszköze

A nemzetközi tapasztalatok azt mutatják, hogy számos iskolatelevízió
a tanárok tanítását is szolgálja. Főleg a kezdőknek és a már régebben
végzeteknek ad nagy segítséget. A kevés tapasztalattal rendelkező tanárt
segíti a módszeres anyagfeldolgozásban, oktató-nevelő munkája eredmé-
nyesebbé tételében. Az amerikai televízióban az ún. „*Hajnali szemeszter*”
c. műsor keretében viszont elsősorban azoknak a fizikatanároknak kíván
újabb ismeretet nyújtani pl. az atomfizika problémáival kapcsolatban, kik
még nem foglalkoztak ezekkel a kérdésekkel egyetemi tanulmányaik során.

Ösztönző az iskolák pedagógusaira maga a televíziós *tanár személye*
is, kinek fellépése, széles látókörű biztos tudása imponálón hat és pél-
dával szolgál.

Az olasz „Új középiskola” c. műsor azzal a céllal indult, hogy megismertesse a már régebben végzett tanárokat az új középiskola legmodernebb tanmeneteivel, oktatási módszereivel.

Az új didaktikai módszerek elterjesztésének is igen jó eszköze az iskolatelevízió. Példa lehet erre az amerikai „Hogyan tanítsuk az elektromosságot a fiatal gyermekeknek kevésbé költséges anyaggal, hogy a tanár maga is képes legyen a bemutató megtartására?” A műsor során a televíziós tanár elkészíti egyszerű kísérletét, miközben felszólítja a képernyő előtt ülő tanárokat is a kísérletek végrehajtására.

Az iskolatelevíziót sok helyütt *mintaiskolának* tekintik, mely szakmai továbbképzést biztosít a pedagógusok számára.

Az iskolatelevízió funkciója a felnőttoktatásban

Az 1964-es tokiói televíziós konferencián az amerikaiak által előterjesztett „új koncepció”-ban igen nagy szerepet szánnak az iskolatelevízió-nak. „Olyan televízióra van szükségünk — mondták el az amerikai szakemberek a program ismertetésekor —, amely arra szenteli magát, hogy a felnőtteket gondolkodni tanítsa, hogy az állampolgárokat ... jobb állampolgárokká tegye ... Mi a legrégebbi köztársaság vagyunk a világon, de aránylag fiatal ország, amely iskolatelevíziójának vállalnia kell, hogy tartsa fenn ezt az országot” [16].

Elsősorban a nevelési funkciót emeli ki a televízió vonatkozásában E. I. Johnson is, a washingtoni egyetem városi oktatási központjának igazgatója, ki „The Mass Media and Adult Education” c. tanulmányában többek között a következőket írja: „Ha a pedagógusok megtanulják, hogyan lehet felhasználni a tömeges közvetítő eszközöket az egységes közösségi szellem kialakítására egy világváros területén élő lakosság csoportjai között ..., akkor felbecsülhetetlen értékű szolgálatot tehetnek az ország lakóinak” [17].

A nevelés mellett azonban az oktatás fontossága is nagy szerepet kap és igen sokat várnak ilyen tekintetben is az oktató televíziótól, hisz „erős, igaz és szabad társadalom nem lehet olyan, amely tudatlan a múltja felől, tudatlan a filozófiai kérdésekben, süket a zenére és vak a művészetekre” [18].

Ugyancsak a tokiói konferencián mutatkozott meg az is, hogy a fejlett nyugati államok mellett igen gyorsan fejlődik az iskolatelevízió a most felszabadult országokban, hol az alapvető oktatási feladatok (az analfabétizmus felszámolása stb.) megoldása sürgős a nép felemelkedése szempontjából.

A *felnőttek oktatását, nevelését* szolgálják Amerikában a következő műsorok: „Felhívás tanulásra”, „XX. század”, „Bemutatjuk a sajtót”, „A kis világ” stb.

Az utazási láz, a különböző külföldi országok meglátogatása iránti fokozódó érdeklődés kedvező légkört teremtett az élő nyelvek tanuláshoz. Ehhez is komoly segítséget ad az iskolatelevízió, melynek felhasználásával ezek tanulják a különböző nyelveket. A reggel 7 órakor kezdődő

televíziós nyelvoktatás az ún. „*aktív*” módszereket alkalmazza. Felszólítja a televíziós nyelvtanár a hallgatót, hogy ismételje őt, néha egy-egy feltételezett kiejtési hibát korigál stb. A hallgatók gyakorlataikat magnószalagon rögzítve beküldhetik a televíziós tanárnak, ki azt értékeléssel visszaküldi.

Chicagóban televíziós kollégiumot indítottak 1956-ban azzal a céllal, hogy a város felnőtt lakossága számára lehetővé tegye egyes szakon csak televízió útján a bölcsész diploma megszerzését. A 3 éven át tartó kollégiumban két tagozaton 27 főiskolai tárgyat oktattak. Jellemző, hogy a felvételi vizsgán megfelelt, beiratkozott hallgatók 65 százaléka a vizsgákon is sikeresen szerepelt. Említést kíván az a tény is, hogy a hallgatók mintegy kétharmad része nő, többnyire háziasszony volt.

Nagy érdeklődés nyilvánul meg a „*Continental clastrom*” (a már idézett „Hajnali szemeszter”) c. műsor iránt is, melyet reggel 6.30-tól 7 óráig főleg a felnőttek számára sugároznak. Az adás sikerére az is jellemző, hogy azok a gyerekek is szívesen vállalkoznak önként a televízió nézésére fél 7-kor, akik előbb még 7 órakor is csak nehezen keltek fel [19]. Az említett műsor keretében előbb (1961) csak összehasonlító irodalmat tanítottak, majd később bevezették a fizika, szociológia, pszichológia, latin, görög nyelv és irodalom és a történelem tanítását is. A tanfolyam sikerére jellemző, hogy azóta is megszakítás nélkül folyik az adás, és a beiratkozottakon kívül — a különböző statisztikai felmérések szerint — mintegy 100 ezer televíziónéző kíséri figyelemmel.

A montreali egyetem együttműködve a kanadai rádióval, 1962-ben azzal a céllal indított tanfolyamot, hogy a beiratkozottak a televízió segítségével *doktori címet* szerezhessenek. A nagy érdeklődésre való tekintettel 1963-ban újabb 4 tanfolyamot indítottak a már működő 3 mellett. (Antropológia, francia nyelv és irodalom, fizika, földrajz, politika, gazdaságtudomány, színháztörténet.) A beiratkozott hallgatók 68 százaléka jelentkezett vizsgára, kiknek mintegy 85 százaléka végzett eredményesen [20].

Felhasználják világszerte a televíziót az *analfabéták oktatására* is. Jellemző ez a nemrég felszabadult volt gyarmati országokra éppúgy, mint Olaszországra, Amerikára vagy Japánra. Ilyen vonatkozásban az olasz iskolatelevízió jár az élen. „*Soha nem késő*” c. sorozat keretében három tanfolyamot indítottak. Az első az írás, olvasás és számolás tudományára tanítja az iskolázatlan nézőket. (1962-ben 40 000 analfabéta tanult így Olaszországban!) A második tanfolyam azt a célt szolgálja, hogy rögzítse az elemi iskolai ismereteket és megakadályozza az analfabétizmusba való visszaesést. A harmadik tanfolyam pedig az elemi iskolát végzettek számára nyújt *újabb ismereteket* elsősorban irodalomból, történelemből, földrajzból, de igyekszik szélesíteni a nézők látókörét az állampolgári ismeretekkel, a „szocialista élet szempontjai és tájékozódása a természettudományok területén” c. műsorokkal is. *Italo Neri* professzor, az olasz iskolatelevízió igazgatója tanulmányban számol be e tanfolyamok sikeréről [21].

Franciaországban számos televíziós klubot hoztak létre, főleg a falvakban, a pedagógusok kezdeményezésére a lakosság műveltségi szín-

vonalanak emelése érdekében. A vevőkészülékeket sok helyütt közadakozásból vásárolták a községek. A felnőtteknek sugárzott oktató műsorok rendkívül *népszerűek*. Japánban az iskolatelevízió legfontosabb célja a nép általános műveltségi színvonalának *kiegészítése*. Kiemelkedő jelentőségű a *nők számára* sugárzott műsor, mely az otthoni élethez, a háztartási munkához kíván kulturális és intellektuális élményeket nyújtani. Főzésre, gyermekgondozásra tanít, esztétikai nevelést nyújt és közéleti információkat sugároz. — Megemlítendő, hogy e műsor hatékonyságát 12 ezer csoportba szervezett 170 ezer asszony ellenőrzi.

Az említetteken túl igen hasznos pedagógiai eszköznek tekintik a televíziót a *süketnémák beszédtanítására* (pl. USA), az ágyhoz kötött betegek oktatására (pl. Franciaország), a szellemileg elmaradottak tanítására (pl. Japán). Ezekhez a tanfolyamokhoz is speciális kézikönyveket, segédeszközöket adnak ki, melyek segítik a jobb megértést és a mélyebb bevésést.

A külföldi iskolatelevíziók jelentősége, metodikai és didaktikai problémái

A szélsőséges véleményeket, állásfoglalásokat nem számítva, általánosságban igen nagy jelentőséget tulajdonítanak az iskolatelevízióknak. Jelzi ezt az a tény is, hogy az igen nagy anyagi áldozatoktól sem riadnak vissza a különböző országok. Leginkább a *szemléltető és meggyőző erejét* emelik ki az iskolatelevízió jelentőségét méltató tanulmányok, melyek a televízió vonzóerejét is jelentik. A tapasztalatok azt igazolják, hogy a televízió igen nagy lehetőséget nyújt a tanár számára, ha ügyesen használja azt fel. A már sok éves múltra visszatekintő iskolatelevíziók igazolták azt a feltevést, mely szerint a televízió elterjedése után is megmarad a didaktikai szerepe az ún. *hagyományos szemléltető eszközöknek*. Ezek olyan lehetőséget jelentenek, melyekkel az iskolatelevízió nem rendelkezik.

Mint általános problémával találkozunk a *tanterv* és az *iskolatelevíziós* műsor összehangolásának nehézségével. Igen nagy feladatot jelent a kettő szinkronba hozása és szinkronban tartása. Nehezen megy az összehangolás még az egyébként igen szerencsés körülmények között dolgozó francia iskolákban is. Ez a probléma természetesen másképp jelentkezik az olyan országokban, hol az iskolatelevízióknak a tanárpótló szerepe domborodik ki, mint azokban, ahol oktatási segédeszközként használják. Amerikában és Kanadában pl. — épp a tanárpótló szerepe miatt — igen nagy súlyt helyeznek a tv programjának kidolgozására. Egy-egy tantárgy, illetve tanítási anyag esetében szép eredményekről számolnak be a különböző tanulmányok. 1958-ban pl. Pittsburgban indítottak el egy kísérletet, melynek során egy iskolaév fizikaanyagát dolgozták fel televízióra. A 162, egyenként 30 perces fizikaórát Amerika legismertebb fizikatanára, a kaliforniai egyetem professzora, *D. Harvey White* tartotta [22].

Sokan a hangosfilmmel hasonlítják össze az oktató televíziót. Számos tanulmány szerzője a *film előnyeit a televízió fölé helyezi*, vannak azon-

ban akik pl. úgy vélekednek, hogy akár egy utazás leírása is mélyebb benyomást kelthet adott körülmények között, mint az erről a témáról készült legtökéletesebb film. Más vélemények szerint viszont a televízióban sugárzott előadás, pl. az utazók személyes megjelenése a képernyőn, illetve filmbevágásokkal, tárgyakkal stb. demonstrált előadása *hatásosabb* a filmnél.

Természetes, hogy az igazi kirándulást a televíziós utazással, a közvetlen tapasztalást a közvetettel mindig is előnyben kell részesíteni. Hogyha azonban erre nincs lehetőség, a közvetett élmény is eredményesen használható fel a pedagógiai munkában, hiszen a televízió *megjelenítő ereje* igen közel áll a közvetlen tapasztaláshoz! A földrajz pl. valóságjellegzetet kap azon keresztül, hogy a tanuló maga előtt látja a távoli tájakat, embereket. *Mozgásban, életszerűen tud ábrázolni.* Az irodalom is élővé válik a művek művészi tolmácsolásában, dramatikus megjelenítésében, a fizika és egyáltalán a természettudományos tárgyak a rendkívül hatásos szemléltetés következtében...

Számos tanulmány tárgyalja az iskolatelevízió *gyermekközösségre* gyakorolt hatását [23]. Az egyik vélemény főleg amiatt marasztalja el az iskolatelevíziót, mert az *nem képes a tanulók műveltségi és neveltségi szintjéhez* — méginkább egy-egy tanulóhoz — *alkalmazkodni*, mivel az iskolatelevízió azonos programot jelent meghatározott időkből minden gyermek számára. Megvonja a tanártól a kiválasztás lehetőségét. Nem enged teret a gyerekek különböző felfogóképessége érvényesítésének, azonos „kosztot” jelent mindenkinek az „emésztőképességre” való tekintet nélkül [24].

Amerikában mintegy 400 kísérletsorozaton vizsgálták 5 éven át (1958—1963) az iskolatelevízió hatékonyságát, úgy, hogy összevetették azt az osztályban folyó (hagyományos) oktatással. Az eredmény figyelemre méltó volt. A televíziós oktatás bizonyult hatékonyabbnak a vizsgált esetek 21 százalékában (!), a hagyományos oktatás voltát 14 százalék jelzi, míg az esetek 65 százalékában nem tapasztaltak jelentősebb eltérést.

A kísérletek azt igazolták, hogy a tanulók számára előnyösebb a televízió használata a hangosfilmnél is, bizonyos meghatározott esetekben. Főleg a természettudományos tárgyak oktatásában volt kimutatható a televízió előnye. Az irodalomnál, történelemnél és filozófiánál inkább az *élő szón*, illetve a szóbeli kifejezésen van a nagyobb hangsúly, így televízió segítségnyújtása kisebb lehetőségeket jelent. Az élő nyelvek televíziós oktatását vizsgálva arra a megállapításra jutottak, hogy valamilyen jobb azok hatékonysága a televízióban, mint az irodalom stb. tv-s oktatása, de gyengébb a természettudományosnál. Hatékonyság tekintetében a kettő között foglal helyet.

D. I. Poltorak: „Az iskolai televíziós történelmi adások tanulságai” c. tanulmányában arról számol be [25], hogy olyan két csoporttal íratva dolgozatot egy témáról, melyek közül az egyik látta a témához kapcsolódó televíziós műsort, a másik nem, az a tapasztalata, hogy sokkal jobban sikerült azoknak a tanulóknak a dolgozata, akik látták a televíziós műsort. Ez esetben viszont a televízió a hagyományos oktatás kiegészítőjeként szerepelt. Ez igazolja azt a feltevést, hogy az iskolatelevízió nem

a tanár nélkül, hanem a tanárral, a tradicionális iskolai munkával szervesen *összekapcsolódva* ér el tartós pedagógiai eredményeket.

A televíziós oktatás tehát nem azt jelenti, hogy nélkülözni, illetve mellőzni lehet a tanárt! A tanárnak nincs szüksége arra, hogy konkurráljon az új pedagógiai eszközökkel. Meg kell azt ismernie, hogy segítségével még eredményesebbé tegye oktató-nevelő munkáját. Hogyha metodikailag jól használja fel a tanár az iskolatelevíziót, akkor az általa kitűzött didaktikai és nevelési célok szolgájává válik az. Tehát „többet kell tennünk, minthogy csak megtanuljunk élni a technikával, meg kell tanulnunk, hogy a gépeket a tanár szolgáláivá tegyük. Nem a tanárt a gépek szolgájává” [26].

A magyar iskolatelevízióról

Igen fontos határkövet jelent a magyar televízió életében az 1964-es esztendő. Alapos előmunkálatok után ugyanis hasznosítva a külföldi iskolatelevíziós tapasztalatokat és az 1963-as szénaszünet tapasztalatait, a televíziós szakemberek és a pedagógusok szorgalmas, együttes tevékenysége eredményeképpen megszületett az iskolatelevízió, megelőzve ezzel számos gazdaságilag és technikailag előnyösebb helyzetben levő országot is.

Ahogy a film megszületése után néhány évvel a *magyar pedagógusok* az elsők között használták fel azt az oktató-nevelő munka segítésére, nasonlóképpen *élen járnak* a televízió iskolai felhasználása területén is.

Érdemesnek tartjuk megemlíteni, hogy 1911. december 16-án a zilahi Wesselényi kollégiumban már iskolai filmvetítést tartottak, melyről *Nagy Sándor*, a „fizikai szertár őre” a következőkben számol be.

„Kollégiumunk ebben az iskolaévben ismét jelentős új lépést tett a modern fejlődés útján. Az első iskolai lövészcsapat szervezése és az első iskolai fürdő felállítása után most a kinematográfot vezette be elsőnek, s tette a szemléltető oktatás eszközévé is hazánkban, tudunkkal először rendezett igazi iskolai mozgókép előadásokat” [27]. S tegyük hozzá, nemcsak először ismerte fel a film és az iskola kapcsolatának szükségességét a zilahi kollégium, de elsőként is propagálta a film pedagógiai felhasználásának jelentőségét. A következő évben (1912) az Országos Református Tanár Egyesület közgyűlésén „ismeretterjesztő mozgóképekkel” illusztrált előadást tartottak arról a kérdésről, hogy hogyan lehet a *tanításba beilleszteni a filmet*.

S 1964. február 5-én megjelent a képernyőn az iskolatelevízió emb-lémája. Az a *stilizált szem*, mely azt szimbolizálja, hogy a valóság, az élet bekerül a televízió segítségével az iskola falai közé. Ekkor hangzott el először az a szignál is, melynek felszólítására ma már elhelyezkednek a gyerekek a készülék előtt otthonukban is, mert tudják, hogy nekik szóló, iskolai munkájukat segítő műsor következik. — Ismeretes, hogy a képeket kísérő vagy bevezető zenének igen nagy szerepe van a televízió és a gyermeknézők kapcsolatában. Az iskolatelevízió szignálja, kedvező asszociációs lehetőséget kelt a tanulóknban. Ez a szignál épp úgy

A Magyar Iskolatelevízió emblémája

előkészíti a gyermekeket a tanulásra, mint az esti mese szignálja a mesehallgatásra.

A magyar iskolatelevíziót nem a tanár-, illetve tanteremhiány, hanem a tanítás korszerűsítésének szükségessége, az oktató-nevelő munka hatékonyabbá tételének igénye hozta létre. Sokan felsőfokban méltatták a magyar iskolatelevízió megindulását. Akadtak, akik úgy vélekedtek, hogy az „a hasonlatok túlzásaival szólva, az Auróra ágyúlövéses hajnalát jelenti a pedagógia módszertanának forradalmában” [28].

Még korai lenne a véleményformálás, a külföldi iskolatelevíziókkal való összevetés, mégis úgy érezzük, már az induláskor, hogy a vállalkozás nagyon sikeres! Az iskolatelevízió az általános iskolákban máris nagy népszerűségnek örvend. Úgy véljük, hogy a középiskolák ma még kevésbé használják ki a lehetőségeket, a felnőttek viszont — tudomásunk szerint igen sok — figyelemmel rendszeresen nézik. Jellemző, hogy az iskolatelevízió megszületése előtt a gyerekek nézték a felnőttek számára sugárzott műsort, most a felnőttek nézik az iskolások műsorát. Ez igen örömteli tény. Hisz hazánkban is a felnőttek nagy százaléka nem jutott el a középiskoláig, sőt igen sokan még az általános iskolai tanulmányukat sem fejezték be. Helyenként még analfabétákkal is találkozhatunk [29]. A fiatalok között is viszonylag sokan nem fejezik be általános iskolai tanulmányaikat, de figyelemre méltó, hogy ifjúságunknak az utóbbi években is csak mintegy 28 százaléka érettségizik le.

Az iskola tradicionális módszereivel nem lehetne nagy tömegeket gyors ütemben művelni, a nép általános tudásszintjének emelését követelő feladatokat megvalósítani. Hazánk szocialista fejlődése, a tudomány egyre inkább termelő erővé válása azt kívánja, hogy oktatásügyünk is rohamosan fejlődjön. Új módszerek, új eszközök alkalmazása vált szükségessé iskoláinkban és főleg a vidéki általános iskolákban, melyeknek felszereltsége is lényegesen alatta marad a városi iskoláknak.

A magyar iskolatelevízió az általános iskola segítségét szolgálja elsősorban, hiszen ez az iskolatípus hivatott arra, hogy alapképzést nyújtson hazánk valamennyi 6—14 éves tanulójának. Természetes, hogy eredményes alapképzés nélkül a középiskolák és a felsőoktatás sem tud mit kezdeni! Az általános iskolák segítségének előtérbe állítása azért is lényeges, mert nagyon sok iskolát, nagyon sok gyereket — és tegyük hozzá nagyon sok felnőttet — érint. Rendkívül lényeges az iskolatelevízió

művelődéspolitikai feladata is, ami abban is megnyilvánul, hogy elősegíti a tanya, a falu és a város oktatása közötti differencia csökkenését.

A reális szükségletből indultak ki tehát iskolatelevízióink vezetői akkor, amikor az osztályokat, illetve a televíziós feldolgozásra szánt anyagot kiválasztották. Mivel hazánkban a legtöbb probléma az V. osztályban mutatkozik, így elsősorban az V. osztályos tárgyak oktatásához kíván a legtöbb segítséget nyújtani a televízió azzal, hogy szinte minden tantárgyhoz sugároz műsort.

A mi iskolatelevízióink az *iskolai oktatásra alapoz*, nem ad teljes tantervi anyagot, nem is célja a tantervi anyag kiegészítése. Inkább egy-egy tantárgy csomópontot jelöl ki és dolgoz fel a televízió nyelvére. Más a *didaktikai feladata* egy-egy iskolatelevíziós műsornak. Új ismeretet nyújt pl. a környezetismeret szénbányászatról szóló órája, de összefoglalás volt a célja az V. osztály számára sugárzott közlekedésről szóló műsornak. Más a funkciója az V-es földrajznak, mint a VII-es élővilágnak (ismétlés, rendszerezés, utólagos szemléltetés). A *tanulmányi kirándulásnak* a már tanult kémiai és fizikai ismeretek gyakorlása a célja. A televíziós *nyelvoktatás* a beszédképességet, a hallás utáni megértést kívánja fejleszteni... Nyilvánvaló azonban, hogy a didaktikai funkciók a televíziós óra esetében is átszövik egymást. A magyar televízió olyan céllal készíti műsorait, hogy azok szerves részét képezik a tanítási órának.

Történelemóra készül az V. osztály számára

Közkedvelt az iskolatelevízió oroszórája

Ma még azonban ez a cél sokszor nem valósul meg! A megvalósulást főleg az hátráltatja, hogy a nevelők tekintélyes része nem ismeri a televíziós óra módszertanát, mely egyébként is még eléggé kidolgozatlan [30]. A „hogyan” kérdésének kidolgozatlansága mellett szólni kell arról is, hogy a nevelők a módszertani felkészülés szempontjából szinte teljesen magukra vannak hagyva. A tanárképzés alig foglalkozik ezekkel a kérdésekkel, az iskolák igazgatói, de az általános és szakfelügyelők sem tudnak segítséget nyújtani az iskolatelevíziót felhasználó tanítóknak, tanároknak. Igen sok pedagógus „mozipótléknak”, *komplex szemléltető eszköznek* tekinti csupán az iskolatelevíziót, melyet alkalmyszerűen használ fel. Nem csoda, ha ez esetben a tanulók is csak a szórakozás eszközt látják ezekben a műsorokban, örülnek annak, hogy a számonkérés elmarad.

A televíziós óra megszervezése és levezetése nagyon komoly felkészülést kíván a tanártól. Megkívánja az újabb ismeretek elsajátítását, a kísérletezést stb., hiszen a televízióval kombinált oktatás *megváltoztatja* a tanítási óra eddigi megszokott (hagyományos) formáját, menetét. Erről

győződünk meg iskolalátogatásaink, tapasztalatgyűjtésünk során, de az Egri Tanárképző Főiskola neveléstudományi tanszéke által kezdeményezett első iskolatelevíziós tájértekezleten [31], valamint az első országos iskolatelevíziós konferencián (Bp. 1965) is.

A pedagógusok elismeréssel szólnak az iskolatelevízióról, de alig van olyan, aki ne beszélne az iskolatelevíziós órákra való felkészülés nehézségeiről. Hasonló képet mutat a IV. éves főiskolás hallgatók beszámolója is, melyet falusi tanítási gyakorlatuk után vázoltak elénk.

Valóban speciális módszert kíván-e az iskolatelevízió?

Már számos utalás történt az előzőekben a filmre. Az iskolatelevízióval kapcsolatban is a filmet, a film iskolai felhasználásának módszerét idézzük. A kettő ugyanis rendkívüli módon *hasonlít* egymáshoz.

Az iskolatelevíziós óráknak is elengedhetetlen feltétele a tanmenetbe való *beépítés*, ezzel a tervszerűség biztosítása. Ehhez komoly segítséget nyújt az iskolatelevízió által kiadott — egyre színvonalasabbá váló — tantárgyankénti tájékoztató füzet, mely egyes tárgyaknál akár irányító tanmenetnek is beillik.

Az *előkészítéssel* kapcsolatban a következő feladatai vannak a pedagógusnak: alaposan meg kell ismernie, hogy a közvetítendő anyagrész hogyan kapcsolódik az általa már megtanított anyaghoz. Fel kell tárnia az összefüggéseket. Elő kell készíteni a segédeszközöket (pl. magnetofon, térkép, lexikon, szótár stb.), a megértést elősegítő táblai vázlatot kell készíteni. Már előre ki kell adni a gyerekeknek a megfigyelési szempontokat. Elő kell készíteni a termet.

A televíziós óra is hasonlóképp a filmes órához, három fő mozzanattól áll:

előkészítés
a műsor megnézése
feldolgozás

Ismeretes, hogy a televíziós adás 5—10 perccel az órakezdés után kezdődik meg. Ezt az időt arra kell a nevelőnek felhasználni, hogy az adás idején a tanulók a megadott szempontokra koncentrálják figyelmüket. Röviden kapcsolatot kell teremteni a már tanult anyagrésszel. A 20—25 percig tartó adás idején jegyeznie kell a pedagógusnak a fontos csomópontokat, a felmerülő problémákat. Figyelnie kell nemcsak a televíziót, de az osztályt is, a tanulók reagálását stb. A televíziós tanár felszólítását is segítenie kell a pedagógusoknak, és ugyanakkor ellenőriznie is szükséges, hogy a felszólított tanuló helyesen válaszolt-e a televíziós tanár kérdésére. *Aktivizálni* kell az egész osztályt az osztályhoz intézett kérdés esetén. Hisz ilyenkor a televíziós tanár gondolkodási időt ad, kívárja a reagálást és csak utána közli a helyes választ. Az osztálytanárnak kell gondoskodni az esetleges fegyelmezésről is, de pl. műszaki hiba esetén a tanítás folytatásáról, illetve befejezéséről is.

Az óra hátralevő 20—25 percében, az *adás után* a gyerekek reagálásából kell kiindulnia a látottak, hallottak feldolgozásának.

Segíteni kell a fogalmak tisztázását, rendszerezését, rögzítését. Lehetőleg a friss élményanyaghoz kell kapcsolni a házi feladatot is. „A peda-

*Igen jelentős a bábfigura
aktivizáló szerepe is*

gógus a televíziós élmény felhasználásában irányíthatja a tanulók ismeretszerzését, érzelmi reakcióit és elősegítheti a nevelési célkitűzések érvényesülését” [32].

A magyar iskolatelevízió tehát a hagyományos oktatásra alapoz, a vezető szerepet továbbra is az *osztálytanár* számára biztosítja, kinek alapos felkészülése, biztos tárgyi és módszertani tudása nélkül lehetetlen eredményes televíziós oktatás!

Az iskolatelevízió eredményes felhasználásának a személyi feltétel biztosítása mellett másik kritériuma az ún. *objektív feltételek* biztosítása. Ismeretes, hogy iskoláinkban nagy a tanteremhiány. Külön tantermet a tv-nézés számára kevés helyütt tudnak biztosítani. Különböző óracsereikkel, teremcsereivel tudják csak megoldani a televízió rendszeres felhasználását. Ez a tény viszont igen komoly feladatok elé állítja a pedagógust, az iskolát.

Ismét más problémával találkozhatunk az iskolatelevízió adásait elemezve. Ezek a problémák nehezítik a pedagógus munkáját, még a jól felkészült pedagógusokét is. Ilyenek pl. a helyenként

megmutatkozó kép-, ritmusbeli gyorsítások, melyeknek az a következménye, hogy a gyermek nem képes apperceptiálni a látottakat, hogy a sok-sok egymás után lepergő kép fárasztja a gyermeket, és szétszórja a figyelmét. Találkozhatunk olyan műsorokkal is, melyekben sok a beszéd, a magyarázat, kevés a látvány, de előfordul olyan eset is, amikor az érzelmi aláfestést szolgáló zene eltereli a tanulók figyelmét. Olykor nem elég koncentrált a problémák felvetése, a játékosság — például a bábok alkalmazása — a didaktikai célkitűzés megvalósulásának rovására megy, a haladó angol és orosz nyelvlecké túlságosan cselekményes, általában minden sikerül, a gyermekszereplők kis „túlokosok”, előfordul, hogy a televíziós tanár előbb szólítja fel a tanulót és csak azután adja fel a kérdést stb.

A bírálat azt is megkívánja, hogy rámutassunk arra a tényre, mely szerint az említett hibák száma egyre csökken! Az alig négyesztendős iskolatelevízió igen komoly fejlődést mutat. Egyre formálódik a *sajátos* televíziós oktatás módszere, melyben igen nagy a szerepe az iskolatelevíziót rendszeresen felhasználó gyakorló pedagógusoknak is, kik értékes tapasztalataikat alkalomról alkalomra közlik az iskolatelevízió vezetőivel.

A hatást rendkívül nehéz lemérni, hisz a tanulókat számos benyomás éri az iskolában és az iskolán kívül is. Így azt sem lehet még hozzá-

vetőleges pontossággal sem megállapítani, hogy az iskolatelevízió egy-egy adása milyen hatást eredményezett a tanulóknál. Tény azonban, hogy számos tanuló és tanári megnyilatkozás az iskolatelevíziós adások pozitív hatására utal. Erről számol be *Sándor György* „Az iskolatelevízió első tapasztalatai” c. írásában [33], melyben a tisztálkodásról szóló környezetismereti adással kapcsolatos hatást elemezve leírja, hogy az egyik Békés megyei faluban a helyi üzlet fogkefékészlete teljesen elkelt. Egy másik faluban a gyerekek csodálkozva nézték az iskolatelevízió jóvoltából életükben először látott fürdőszobát!

Az egyik egri (V. számú) általános iskolában a VI. osztályos orosz nyelvi televíziós órákkal kapcsolatban gyűjtöttünk véleményt a tanulóktól. Itt is pozitív kép alakult ki. Idézzünk ezek közül a helyenként igen kritikus vélemények közül néhányat:

— „Az eddig megtekintett orosz nyelvi órák nekem nagyon tetszetek. Sokat lehetett belőlük tanulni. Az óbudai hajógyárban tett látogatással kapcsolatban azt szeretném mondani, hogy nemcsak egy gépet és munkást kellett volna bemutatni. „A város és a kolhoz” c. óra is kitűnő volt a rajzokkal együtt, de amikor Repka a verset mondta, minden második sorhoz tárgyat vagy képet lehetett volna beiktatni.” (Busák Károly.)

— „Az iskolatelevízió szerintem igen jó segítője az orosz nyelv tanulásának. A figyelmet leköti és igen sok új szót tanulunk. Adásait többször is megnézem. Szeretem, hogy a nehéz szavakat többször is megismétlik, így a szó kiejtését és megtanulását segítik elő.” (Török László.)

— „Az eddigi adások nagyon jók voltak. Sokat lehetett belőlük tanulni. Jó volt a magyarázat. Nekem legjobban Repka tetszett.” (Somos János.)

— „A VI. osztályosok számára adott nyelvlecke számomra nagyon tanulságos. Leköt, és jobban rögződnek az ott látottak és hallottak.” (Szalay Endre.)

— „Nagyon szeretem az iskolatelevíziót, mert sokat lehet belőle tanulni és jobban megértem a leckét.” (Nagy Mihály.)

— „Az eddig látott orosz nyelvlecke nagyon tetszett. Nagyon szeretném, ha ezt a sorozatot a VII. és VIII. osztály számára is megindítanák, mert ha én is omdakerülök, és nemcsak én, hanem osztálytársaim is, sokat fog segíteni ez az adás.” (Szendrődi Kornél.)

Az *Élővilág* c. adás vetélkedőjének zsürije

Igen sok érdekeset és jót mondhatnánk el a földrajz, az élővilág, a kémia, a fizika tárgyakkal kapcsolatban, épp úgy, mint a magyar nyelv, magyar irodalom, történelem, tanulmányi kirándulás c. adásokról.

Tapasztalataink azt mutatják, hogy tanulóink nagyon szeretik az iskolatelevíziót. A könnyebb, gyorsabb és eredményesebb ismeretszerzés eszközét látják abban. Szívesen ismétlik — ha kell kórusban is — a felszólításra a szavakat, kifejezéseket, fogalmakat. Az adás utáni idő is általában igen mozgalmas. Gyakran pl. eljátsszák a műsorban megismert játékot vagy pl. orosz nyelvórákon úgy gyakorolják a szavakat, illetve a helyes kiejtést, ahogy a képernyőn látták (pl. eljátsszák a bevásárlási jelenetet).

Igen nagy a nevelőereje is az iskolatelevízió adásainak. Rendszerességével, a tanítási óra anyagához kapcsolódó tematikájával a gyerekek számára szórakoztató eszközből — előbb ugyanis a tanulók úgy vélték, hogy az iskolában is szórakoztatás a televízió feladata! — az oktató-nevelő munka eredményes támogatójává vált. Komoly segítséget ad a pedagógusok szakmai továbbképzéséhez az iskolatelevízió „Pedagógusok fóruma” c. műsora, mely főleg a metodikai ismeretek gazdagítása, illetve a jó módszerek terjesztése terén jelentős. Az egyik földrajzi anyaghoz

Nevelési szempontból is nagyon eredményesek a történelem-adások

kapcsolódó adás iskolai felhasználását pl. úgy mutatták be, hogy szerepelt a képernyőn egy jól felszerelt budapesti, egy gyengébben ellátott vidéki és egy tanyasi általános iskola. Sok pedagógus vélekedett úgy a műsor megnézése után, hogy a gyengébb ellátottság ellenére a tanyasi pedagógus látta el legeredményesebben, legmódszeresebben feladatát, az anyag feldolgozását illetően legtöbbit tőle lehetett tanulni.

Vitathatatlan tény, hogy iskoláink oktató-nevelő munkájának korszerűsödéséhez, eredményesebbé, hatékonyabbá válásához igen nagy segítséget nyújt az iskolatelevízió is, mely ugyan fiatal még hazánkban, mégis úgy véljük, hogy ma már nemzetközi vonatkozásban is a legjobbak között szerepel.

A televízió felhasználása a felsőoktatásban

A világ gyors ütemű fejlődése magától értetődően megnövelte az egyetemek, főiskolák feladatait is. Világszerte reformokat alkotnak, korszerűsödnek a felsőoktatási intézmények is. Keresik az újat, az eredményesebb oktatás eszközeit, módszereit. A televízió oktatási funkciójának felismerése is a felsőoktatáshoz kapcsolódik.

Előbb a *szemléltetésben* alkalmazták, majd az egyetemi *előadások közvetítésére* használták fel. Az utóbbi években egyre több helyütt alkalmazzák a zárt láncú televíziót, a *gyakorlati tanítás megfigyelésére*, a *hospitálások* megkönnyítésére is. Igen hamar felismerték a televíziós oktatás jelentőségét a felsőoktatási intézmények *levelező oktatása* szempontjából. Az iskolatelevízió széles körű alkalmazása szükségessé tette, hogy a pedagógusképző intézetekben a *televízió eredményes felhasználására előkészítsék* a tanító-, illetve tanárjelölteket.

A fentiekből is kitűnik, hogy jelenleg már igen sok területen alkalmazzák a felsőoktatási intézmények az oktató televíziót. A szakirodalom arról tájékoztat, hogy az eddigi kísérletek eredményességének láttán a televízió felhasználása tovább bővül. Rendkívül hasznosnak bizonyul pl. az orvoscépzésben és a tanárképzésben, de igen jó eredménnyel alkalmazták más jellegű felsőoktatási intézményben is.

Az 1940-es évek második felétől komoly kísérletek folytak Amerikában a televízióval, hogy alkalmazni tudják azt az orvoscépzésben nélkülözhetetlen különböző *demonstrációkhoz*. A kansasi orvostudományi egyetem 1949-ben már színes televízió segítségével mutatta be a pácienseken az elsőéves hallgatóknak az anatómiai előadásokhoz kapcsolódó sebészeti technikát. Nem véletlen, hogy először a sebészet oktatásához hívták segítségül a televíziót, hiszen a sebész a gyakorlati tudást nagyon sok műtétnél való jelenléttel sajátíthatja el. Mivel azonban a műtőasztalt asszisztensek veszik körül operáció közben, orvostanhallgatók számára alig van ott hely. A műtőlámpába beépített kamerák viszont közvetíthetik a képet felnagyítva, más termekbe is. A képek közvetítése közben a hangcsatorna segítségével a műtőorvos utasításait is hallani lehet. A televíziós demonstrálás egyszerre több problémát oldott meg: a több száz orvos nem zavarja jelenlétével az operációkat, a legkivá-

lőbb professzor, illetve demonstrátor tömeget oktathat egyszerre, a képernyők segítségével minden orvostanhallgató egyformán jól láthatja a demonstrációt, amire közvetlen bemutatás esetén nem volna lehetőség.

A televízióban mód nyílik arra, hogy a parányi tárgyakat felnagyítva tudjuk közvetíteni, illetve százak vagy ezrek számára teszi lehetővé egy-egy olyan jelenség megfigyelését, melyet legfeljebb egy ember, pl. a műtőorvos ... láthatna. A televízió segítségével pl. jól láthatóan lehet bemutatni a paciens fogában levő parányi lyukat, vagy a testüreg-vizsgáló berendezések alkalmazását is. Amíg a múltban néhány „mester” az általa kiválasztott tanítványoknak adta át tudását, ma a televízió segítségével a szaktudomány legkiválóbbjai akár milliókkal közölhetik ismereteiket.

A Pennsylvániai Állami Egyetem 1954-től 1958-ig tanulmányozta a televízió hatékonyságát. Az egyetem épületében zárt áramkörű televíziós szolgálatot létesítettek. 1958 tavaszára a 14 ezer hallgató közül 3700 részesült a 13 televízió közvetített tanfolyam valamelyikén rendszeres oktatásban. Először egyszerűen hátulról fényképezték az előadást a hagyományos előadóteremben és közvetítették azt más termekbe. Később a kamerákat közvetlenül az előadó előtt helyezték el.

A tradicionális oktatás hívei azt kifogásolták, hogy mivel a hallgatók nincsenek közvetlen kapcsolatban a professzorral, nem tudnak hozzá kérdéseket feltenni. A kritikát követően a televíziós módszert hagyományossal kombinálták, egészítették ki. Azokban a termekben, melyekben a készülékeket felállították, egy-egy tanársegéd is helyet foglalt, aki válaszolni tudott a hallgatók által feltett kérdésekre. Egyes kísérletet szeminarizálással, laboratóriumi módszerrel kapcsolták össze a televíziós oktatást. Mások, pl. a neveléslélektant úgy oktatták, hogy a 60 perces előadást 30 perces vita követte, melyeket csoportonként IV. éves lélektanszakos hallgatók irányítottak.

A kísérletek során olyan tapasztalatok születtek, hogy a televíziós módszer *főleg ott előnyös*, ahol előbb nagy létszámú hallgatóság előtt kellett előadásokat tartani. Az új módszerrel mintegy háromszor annyi tananyagot lehetett elvégezni, mint a hagyományos oktatással.

Ez utóbbi tény azzal magyarázható, hogy az előadók jobban felkészültek, sűrítették az anyagot, nem zavarták őket a hallgatók kérdései. Az is megállapítást nyert, hogy a televíziós módszerrel a tanulók hasonló eredménnyel vizsgáztak, mint hagyományos módszert követő kollégáik. Annak ellenére, hogy a professzor és a hallgató között nincs közvetlen kapcsolat az előadás alatt, az oktatás hatékonysága elvitathatatlan.

Az új módszerek eredményességét jelzi az a tény is, hogy egyre több felsőoktatási intézményt szerelnek fel zárt láncú televíziós berendezéssel — Angliában pl. 32 egyetemi intézet rendelkezik már ilyen berendezéssel [34].

Az utóbbi években egyre több országban alkalmazzák a pedagógusképző intézetek a zárt láncú televíziót a *hospitálás megkönnyítésére*, illetve a *gyakorló tanítás megfigyelésére*. Az egyik angol kísérlet a tanítóképző intézetekbe közvetítette ipari televízió segítségével az elemi iskolák egy-egy óráját [35]. Bonnban 1963 novemberétől a gyakorló iskolák bármely osztályából lehet közvetíteni tanítási órát a pedagógiai főiskolára,

mely mozivászon nagyságú képet adó „óriási távolbavetítővel” is fel van szerelve. A hallgatók televíziós hospitálása eredményesnek mutatkozik [36].

1965-ben hazánkban is megszületett az első zárt láncú iskolai televízió az Eötvös Loránd Tudományegyetem Apáczai Csere János gyakorló gimnáziumában, melynek működését országos konferencia keretében mutatták be a pedagógusképző intézmények képviselőinek és az érdeklődőknek.

A magyar zárt láncú iskolatelevíziót is az a szükséglet hozta létre, mely számos országban már előbb is megmutatkozott. A pedagógusjelölteknek szüksége van az óralátogatásra, hospitálásra, de egyre nagyobb problémát jelent a gyakorló iskolák tantermeinek szűk mérete miatt a hospitálók elhelyezése. A tantermek befogadóképessége 35—40 fő, ugyanakkor 60—70-re növekszik a tanulók és a hospitáló tanárjelöltek létszáma egy-egy alkalommal. A tanítási óra megszervezését gátolják az osztályrendezések, székkölcsönzések...

Emellett problémát okoz a nagy létszámú hallgatóság jelenléte egy-egy órán, főleg az osztályfőnöki órákon, melyeknek *intimitása* kívánatos lenne.

Külön kell szólni a gyakorlati tanításokról, melyek tudvalevően a jelölteket igen nagy feladat elé állítják. Az osztály tanulói általában bátorítják a jelöltet, de a látogatók jelenléte olyan feszültséget eredményezhet, hogy a legjobb akarata, felkészülése ellenére sem tudja tudása legjavát adni.

Az említett problémák kivétel nélkül minden gyakorló iskolában jelentkeznek. Éppen ezért lenne szerencsés, ha az Apáczai gimnázium iskolatelevíziójának tapasztalatai alapján mielőbb lehetőséget kapnának a gyakorló iskolák a zárt láncú iskolatelevíziós berendezés felszerelésére és működtetésére.

A jövőben minden bizonnyal megoldódik, hogy a hospitálni szándékozó jelölteknek nem is kell elmenni az intézményből, a szemináriumi helyiségekbe fogják közvetíteni a gyakorló iskolai órákat, hol a szeminárium-vezető vagy metodikus a tanítással kapcsolatos észrevételeit akár azonnal is közölheti a hallgatókkal.

A képmagnetofon segítségével lehet majd venni, illetve rögzíteni a jelöltek óráit és a vetítéskor maguk is meggyőződhetnek hibáikról, illetve láthatják és hallhatják majd, hogy hogyan valósultak meg elképzeléseik. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják, hogy az oktató televízió a pedagógusképzést is eredményesen szolgálja.

A levelező oktatástól várják Magyarországon éppúgy, mint a Szovjetunióban és Amerikában, hogy megoldódjék a szakember-utánpótlás és az általános, illetve szakműveltség emelése érdekében felsőfokú tanulmányokat folytatók továbbképzése. Hazánkban is igen sokan élnek a levelező oktatás lehetőségével, 1963-ban a hallgatók 45,8 százaléka (27 071) tanult az egyetemek, főiskolák esti, illetve levelező tagozatán, nem számítva a csak nappali képzést nyújtó intézmények hallgatóságát. Ez a számadat maga is elgondolkoztató! A levelező oktatás jelenlegi rendszerében azonban számos probléma hátráltatja az eredményes munkát.

A legfontosabbat a hallgatók és az intézmény közötti nagy távolságban látjuk, mely lehetetlenné teszi a gyakori — ha nem is állandó — kapcsolatot. Ez egyben azt is jelenti, hogy arra kényszerülnek a hallgatók, hogy csak a jegyzetekre, illetve tankönyvekre támaszkodjanak a vizsgára való felkészüléskor. A konzultáció — mely csak a nevében sejteti, hogy a hallgatók által már tanulmányozott anyag egyes vitás kérdéseinek megbeszélése — sem tölti be feladatát. A konzultációk sok helyütt anyagsummázó kiselőadások vagy jobb esetben beszámoltatók, de semmiképp sem tudják pótolni azt, amit a levelezők a nappali hallgatókkal szemben elmulasztottak (magyarázat, bemutatás, gyakorlás).

A hallgatók és az intézmény közötti kapcsolatot teremthetné meg a televízió, mely „lényegénél” fogva szinte egyenesen a távoktatás céljaira teremtett eszköz. Közismert és jellemző tulajdonságai különösen alkalmassá teszik a levelező oktatásban való felhasználásra” [37].

A televízió segítségével jól szemléltethető előadásokat, kísérleteket lehetne közvetíteni. Sugározhatnának nyelvleckéket — hisz a levelező hallgatók a nappaliakkal azonos értékű diplomát kapnak, a nappali hallgatóknak viszont idegen nyelv tanulása is kötelező — gyakorlati foglalkozásokat, üzemlátogatásokat, bemutató tanításokat stb.

A hallgatók ún. *távoktatásának* világviszonylatban már jelentős sikerei vannak. A Szovjetunióban [38], Lengyelországban, Amerikában, Angliában, Japánban, Franciaországban és Olaszországban is azt igazolják az eddigi tapasztalatok, hogy a levelező oktatás televízió oktatással való kombinálása rendkívül előnyös.

A televíziós és a hagyományos módszer *kombinatív* alkalmazása látszik legeredményesebbnek az oktatás minden területén. A televízióban rendkívül sok pedagógiai érték van. Az is kétségtelen viszont, hogy ezeket az értékeket a szakember, a nevelő hamarabb felismeri, jobban ki tudja használni. Természetesen csak abban az esetben lehetséges mindez, hogyha a pedagógus maga is képzett az ún. televízió-pedagógiai területén is. A televíziós oktatás ui. nem illeszthető be egyszerűen az oktatás hagyományos rendszerébe. A televízió alkalmazása az oktatás eddigi módszereinek átalakítását teszi szükségessé. Mindezek ugyanakkor azt a feladatot is megfogalmazzák, hogy a pedagógusjelölteknek meg kell ismerniük a *televízió-pedagógiát*, már a tanító- és tanárképző intézetekben, illetve a régebben végzett pedagógusok számára lehetővé kell tenni, hogy továbbképzésük során a televízió pedagógiai felhasználását is elsajátíthassák [39].

A pedagógiai tárgyak és a szakdidaktikák tág lehetőséget kínálnak a pedagógusképző intézetekben arra, hogy a jelöltek felkészüljenek a televízió eredményes felhasználására. Az Egri Tanárképző Főiskolán is történtek ilyen irányú *kísérletek*, melyekről a Köznevelésben (1965. 17.) számoltunk be. Igyekeztünk a hallgatókkal megismertetni a televízióban rejlő pedagógiai lehetőségeket, az oktató-nevelő munkában való alkalmazás technikáját, a kollektív vétel megszervezését, a televíziós óra módszertani problémáit [40].

A pedagógusjelölteknek véleményünk szerint ma már épp olyan szükségesek ezek az ismeretek, mint a hagyományos módszerek elsajátítása. Hiszen a televízió a közlésnek egy módja, melynek sajátos törvényei vannak.

JEGYZETEK ÉS IRODALOM

- [1] Dezséry László: Az iskolarádió és az iskolatelevízió szerkesztési kérdéseiről külföldi tapasztalatok alapján. Audiovizuális Közlemények, 1965. II. 45.
- [2] Dr. Győry Gábor: Az audiovizuális oktatás a ma és a holnap iskolájában. Köznevelés, 1963. XIX. 13—14. 435.
- [3] W. Schramm: Az új tanítási eszközök az Amerikai Egyesült Államokban. Új nevelési módszerek és technikák. Études et Documents d'Education No. 48. Párizs, UNESCO, 1963.
- [4] H. Cassirer: A televízió és az oktatás. Párizs, 1960. UNESCO. (A magyar nyelvű stencilezett fordításban (TV) 56—57.)
- [5] A televízió hatása a gyermekekre és serdülőkre. UNESCO—Bulletin, 1965.
- [6] Dr. E. Fleming: A televízió szerepe a tanításban és nevelésben. Varsó, 1963.
- [7] Tanner John: Televízió és oktatás. Teachers College Record 249.
- [8] L. W. Schramm: I. m.
- [9] A tanárhíányt elsősorban nem a háború okozta, hanem az alacsony fizetés, amelynek az lett a következménye, hogy a tanárképző intézményekben végzetek egy része a jobban dotált iparban és közigazgatásban helyezkedett el.
- [10] H. Cassirer: I. m. 356.
- [11] Szappanos Balázs: Az iskolarádió és iskolatelevízió Franciaországban. Köznevelés, 1965. április 9. 270.
- [12] C. I. Poltorak: A televízió a történelemtanításban. Prepodavanie isztorii v skole, 1963. No. 6. 78—82.
- [13] Dr. Fleming: I. m.
- [14] Jarus, Henrich: A tv és felhasználása az iskolában. Komensky, 1962—63. No. 8. 472—474.
- [15] S. Möbius: A Német Demokratikus Televízióban bemutatott útifilmek felhasználhatósága a földrajzoktatásban. Päd. Beiheft, 1964. No. 4. 42—44.
- [16] Dezséry László: I. m. Audiovizuális Közlemények, II. 55.
- [17] Handbook of Adult Education in the United States, Chicago 1960. 314.
- [18] Dezséry L.: I. m. Audiovizuális Közlemények, II. 55.
- [19] Amerikában 1960-ban kézikönyv jelent meg a felnőttoktatás segítésére, mely a következő kritériumokat tartalmazza:
  - a) A tanulást egy meghatározott probléma köré kell csoportosítani.
  - b) A tanulást az eddigi élettapasztalatra építi a felnőtt tanuló.
  - c) A tanulás legyen „életizű”.
  - d) A tanításban lelkesen és önfeláldozóan vegyen részt.
  - e) A tanulás irányát és célját a tanuló maga határozza meg, a tanulás menetét önállóan szervezze meg.
  - f) Tájékoztassuk a tanulót, milyen eredményt ért el eddig.
- [20] Televíziós doktorátus. Köznevelés, XIX. 9. 285.
- [21] Italo Neri: Szélesebb látókört valamennyi korosztály számára. The Times, Educational Supplement, 1963. febr. 22. 347.
- [22] Dr. phil. Ingeborg Katisch: A képernyő az osztályteremben. Berlin, 1961.
- [23] L.: Dr. Ingeborg Katisch: I. m.
- [24] Fernsehstudio Television, Nürnberg, 5/53.
- [25] D. I. Poltorak: Az iskolai televíziós történelmi adások tanulságai. Szovjetszkaja Pedagogika, 1961. 12.
- [26] Aviso 5/60. 7.
- [27] Zilahi Wesselényi Kollégium Értesítője, 1912. 3.
- [28] Bernát László—Dersi Tamás: Iskolák, tanárok, diákok. Budapest, 1965. 121.
- [29] 1960-ban hazánkban a felnőttek 60 százaléka még nem fejezte be az általános iskolai tanulmányait!

- [30] Kelemen Endre: Az iskolatelevízió módszertani kérdéseiről. Audiovizuális Közlemények, 1965. 2. 19.
- [31] Az Egerben tartott iskolatelevíziós konferencián elhangzott referátum, illetve korreferátumok, hozzászólások megjelentek a Tudósító, 1965. I. 101.
- [22] Kelemen Endre: Az iskolatelevízió tapasztalatairól és fejlesztéséről. Köznevelés, 1965. XXI. 15. 586.
Dr. Nagy Andor: Az iskolatelevíziós órák módszertani kérdései. Módszertani Közlemények, 1967. I.
L.: Módszertani tanulmányok. Iskolatelevízió Hírei, 1966/67. I.
Dr. Nagy Andor: „Valami nagyon jó megszületésének vagyunk a tanúi.” Iskolatelevízió Hírei, 1966/67. II. 44.
- [33] Sándor György: Az iskolatelevízió első tapasztalatai. Népszabadság, 1964. március 19.
Sándor György: Az oktató televízió. Társadalmi Szemle, 1966. 11.
Kelemen Endre: Az iskolatelevízió hatékonyságának vizsgálata. Iskolatelevízió Hírei, 1966/67. II. 15.
- [34] Család és Iskola, XV. I. 14.
- [35] Film User, 1965. No. 223.
- [36] Schore A. O.: Televíziós oktatás a pedagógusképzésben. Die Deutsche Schule, 1964. No. 10. 65—76.
- [37] Miklós Imre: A televízió alkalmazása a felsőoktatási intézmények levelező oktatásában. Felsőoktatási Szemle, XII. 462.
- [38] A Szovjetunióban a Minisztertanács rendelte el 1964. április 9-én (285. határozat) a főiskolai levelező oktatás segítségét, és a már végzett műszakiak televíziós továbbképzését.
- [39] Pl. Debrecenben a megyei tanács művelődésügyi osztálya audiovizuális tanári munkaközösséget szervezett, hogy ezzel elősegítse a tanárok továbbképzését, illetve az audiovizuális eszközök eredményes iskolai alkalmazását.
- [40] Dr. Nagy Andor: Egy kísérlet tapasztalatai. Hogyan készülnek fel az Egri Tanárképző Főiskola hallgatói az iskolatelevízió eredményes felhasználására. Köznevelés, XXI. 17. 667—668.
Kelemen Endre: Az iskolatelevízió és az általános iskolai pedagógusképzés. Iskolatelevízió Hírei, 1966/67. II. 34.
Dr. Nagy Andor: Iskolatelevízió és a tanárképzés. Telepedagógia, Bp. 1967.

DIDAKTISCHE- UND ERZIEHUNGSFUNKTIONEN DES UNTERRICHTSPROGRAMMS DER TELEVISION

DR. ANDOR NAGY

ZUSAMMENFASSUNG

Dieser Arbeit gingen mehrere zu dem gegenwärtigen Themenkreis sich verbindenden Aufsätze in den „Wissenschaftlichen Mitteilungen“ vom 1964 voran. Die Arbeit über die Unterrichtstelevision kann man also für einen Schlussabschnitt eines grossen Aufsatzes ansehen.

In aller Welt verstärk sich das Interesse für die Anwendung im Unterricht der modernen technischen Geräte. Die Einführung der modernen pädagogischen Verfahren ist eine unaufschiebbare Aufgabe. Die Fragen des Unterrichtes werden nach der wissenschaftlichen und technischen Revolution von neuem Standpunkt aus geprüft. Die UNESCO plant zum Beispiel Einkauf und Betätigen eines Kunstmondes, der den Unterrichtszwecken — hauptsächlich zum Überwinden des im Weltmasstabe bedeutenden Analphabetentums — dienen wird.

Die Schultelevision, die in unserer Heimat fast seit vier Jahren wirkt, befriedigt im Geist der Unterrichtsreform auch Gesellschaftsan — sprüche. Die Bekanntmachung der Tätigkeit der Schultelevision, die kritische Analyse der Programme

und der Anwendung bedeuten heute ein Ähnliches mit dem Gleichen des modernen Unterrichtswegs.

Der Autor setzt — auf ausgebreitete Literatur gebaut — die prinzipiellen Fragen der Television und des Unterrichts auseinander. Die Bekanntmachung der ausländischen Erfahrungen der Unterrichts-Television trägt der Feststellung der Rolle und des Ortes der Ungarischen Schultelevision bei und wir können dadurch eine Parabel zwischen den methodischen, didaktischen Problemen und den Problemen ziehen, die die ungarischen Pädagoge betreffen.

Die Aufgabe beschäftigt sich mit den Problemen des Unterrichts, der die Television deswegen gebraucht, damit er auch dadurch zur Steigerung der Wirksamkeit der Sendungen und der Bewusstheit der Anwendung eine Hilfe gebe.

Der letzte Abschnitt gibt uns Einfälle, gewährt Vorschläge zur Einschaltung der neueren Unterrichtsgebiete.